

حقوق سازمان‌های بین‌المللی

دکتر نادر مردانی

دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز

محمد مهدی هوشمند

کارشناس ارشد حقوق بین‌الملل

سرشناسه	: مردانی، نادر، ۱۳۳۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق سازمان‌های بین‌المللی / نادر مردانی، محمدمهدی هوشمند.
مشخصات نشر	: تهران : نشر میزان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۶۴۰ ص.
فروست	: علوم اجتماعی؛ ۱۲۸۶.
شابک	: 978-622-212-095-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: سازمان‌های بین‌المللی - International agencies
موضوع	: سازمان‌های بین‌المللی -- قوانین و رویه‌ها
موضوع	: International agencies -- Rules and practice
موضوع	: سازمان‌های بین‌المللی -- مصونیت‌ها و امتیازهای حقوقی
موضوع	: International agencies -- Privileges and immunities
شناسه افزوده	: هوشمند، محمدمهدی، ۱۳۶۸ -
رده بندی کنگره	: ۴۸۳۹JZ
رده بندی دیویی	: ۲/۳۴۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۹۶۱۹۱۰

۱۲۸۶

حقوق سازمان‌های بین‌المللی

دکتر نادر مردانی

محمدمهدی هوشمند

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۱۲-۰۹۵-۵

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۸

نشر میزان

فهرست مطالب

مقدمه ۱۹

بخش اول - کلیات

فصل اول: مفاهیم، مبانی و پیشینه تاریخی	۲۴
مبحث اول: پیشینه تاریخی	۲۴
گفتار اول: عهد باستان تا قرون وسطی	۲۴
بند اول: عهد باستان	۲۴
بند دوم: قرون وسطی و مسیحیت تا قرن شانزدهم	۲۸
گفتار دوم: پیدایش دولت و توسعه تدریجی سازمان‌های بین‌المللی	۳۱
بند اول: پایان قرون وسطی تا قرن نوزدهم	۳۱
بند دوم: قرن نوزدهم	۳۲
الف) کنگره وین	۳۳
ب) دیرکتوار اروپا	۳۴
ج) اتحاد یا اتفاق مقدس	۳۶
د) اتفاق (کنسرت) بین‌المللی و کنگره‌ها	۳۷
گفتار سوم: مبانی تاریخی تأسیس سازمان‌های بین‌المللی از رویکرد نهادگرایی جدید	۳۹
بند اول: ستیز و قدرت	۳۹
بند دوم: پیدایش صنعت	۴۰
بند سوم: حقوق بشر	۴۱
مبحث دوم: مبانی فلسفی	۴۲
گفتار اول: مکاتب فلسفی	۴۲
بند اول: رئالیسم	۴۲
الف) رئالیسم کلاسیک	۴۲

۶ □ حقوق سازمان‌های بین‌المللی

- ۴۴..... (ب) نئورنالیسم
- ۴۷..... (ج) رئالیسم ساختارگرا
- ۴۸..... بند دوم: لیبرالیسم
- ۵۰..... (الف) کارکردگرایی
- ۵۱..... (ب) نوکارکردگرایی
- ۵۲..... (ج) مکتب وابستگی متقابل
- ۵۴..... (د) نهادگرایی نئولیبرال
- ۵۵..... (ه) رژیم‌های بین‌المللی
- ۵۶..... بند سوم: مارکسیسم
- ۵۷..... (الف) نئومارکسیسم
- ۵۹..... (ب) نظریه‌ی سیستم جهانی
- ۶۰..... بند چهارم: کاسموپولیتانیزم
- ۶۴..... گفتار دوم: نظرات اندیشمندان
- ۶۴..... بند اول: پیش از جرمی بتنام
- ۶۴..... (الف) پیر دوبوآ
- ۶۵..... (ب) ژرژ دو پودیراد
- ۶۶..... (ج) امریک کروسه
- ۶۷..... (د) ماکسیمیلین دو بتون، دوک سولی
- ۶۸..... (ه) ویلیام پن
- ۶۸..... (و) آبه دو سن پیر
- ۶۹..... بند دوم: پس از جرمی بتنام
- ۶۹..... (الف) جرمی بتنام
- ۷۰..... (ب) چارتوریسکی
- ۷۰..... (ج) ایمانوئل کانت
- ۷۱..... مبحث سوم: علل رشد و توسعه‌ی سازمان‌های بین‌المللی
- ۷۱..... گفتار اول: علل سیاسی
- ۷۳..... گفتار دوم: علل اقتصادی
- ۷۳..... بند اول: پیشرفت‌های صنعتی

فهرست مطالب □ ۷

۷۴.....	بند دوم: عدم تعادل اقتصادی.....
۷۶.....	گفتار سوم: جهان‌گرایی
۷۶.....	مبحث چهارم: موانع رشد و توسعه‌ی سازمان‌های بین‌المللی
۷۶.....	گفتار اول: ملی‌گرایی
۷۸.....	گفتار دوم: نابرابری دولت - کشورها
۸۰.....	گفتار سوم: اختلافات ایدئولوژیکی
۸۲.....	فصل دوم: تشکیلات، صلاحیت و حدود اختیارات سازمان‌های بین‌المللی
۸۲.....	مبحث اول: تشکیلات
۸۲.....	گفتار اول: ارکان
۸۲.....	بند اول: ارکان سیاسی - اجرایی
۸۲.....	الف) رکن عام
۸۵.....	ب) رکن خاص
۸۸.....	بند دوم: دبیرخانه
۸۹.....	بند سوم: ارکان فرعی
۹۱.....	بند چهارم: ارکان قضایی
۹۳.....	الف) صفات قضات و شرایط انتخاب آن‌ها
۹۴.....	ب) دستمزد یا مقرری قضات
۹۴.....	ج) انتصاب مجدد قضات
۹۴.....	د) بررسی تعارض منافع در روابط میان قضات
۹۵.....	ه) دبیرخانه
۹۵.....	و) قدرت قانون‌گذاری ایجاد اختیار
۹۵.....	گفتار دوم: تأمین مالی و مادی
۹۵.....	بند اول: بودجه
۹۶.....	الف) کمک و مشارکت دولت‌ها
۹۷.....	ب) مالیات
۹۸.....	ج) سایر منابع درآمد
۹۹.....	بند دوم: مقر سازمان

۸ □ حقوق سازمان‌های بین‌المللی

- الف) تعیین یا روش تعیین مقرر شده در اساسنامه یا سند مؤسس سازمان بین‌المللی ۹۹
- ب) فقدان تعیین یا روش تعیین در اساسنامه یا سند مؤسس سازمان بین‌المللی ... ۱۰۰
- ج) محتوی معاهدات مقرر ۱۰۱
- بند سوم: نیروی انسانی ۱۰۲
- الف) مأموران دولت‌ها ۱۰۳
- ب) نمایندگان گروه‌های ملی ۱۰۳
- ج) نمایندگان بین‌المللی ۱۰۳
- د) کارمندان بین‌المللی ۱۰۴
- گفتار سوم: عضویت، جانشینی و اضمحلال ۱۰۶
- بند اول: عضویت اعضا و نمایندگی ۱۰۶
- بند دوم: جانشینی ۱۱۲
- بند سوم: اضمحلال ۱۱۳
- مبحث دوم: امتیازات، صلاحیت و حدود اختیارات سازمان‌های بین‌المللی ۱۱۵
- گفتار اول: مزایا و مصونیت ۱۱۵
- بند اول: مصونیت قضایی ۱۱۵
- بند دوم: تعرض ناپذیری اموال و اماکن ۱۲۱
- بند سوم: مزایا و معافیت‌های مالی و مالیاتی ۱۲۴
- بند چهارم: مزایا و مصونیت‌های نیروی انسانی سازمان‌های بین‌المللی ۱۲۷
- الف) مزایا و مصونیت کارمندان بین‌المللی ۱۲۸
- ب) مزایا و مصونیت کارشناسان بین‌المللی ۱۳۱
- بند پنجم: مزایا و مصونیت نمایندگان دولت‌ها در سازمان‌های بین‌المللی ۱۳۵
- بند ششم: سوءاستفاده از مصونیت و مزایا ۱۳۸
- گفتار دوم: مسئولیت و صلاحیت ۱۴۳
- بند اول: التزام به حقوق بین‌الملل و مسئولیت بین‌المللی سازمان‌های بین‌المللی ۱۴۳
- الف) متعهد به معاهده مؤسس بودن و انعقاد معاهدات جدید ۱۴۵
- ب) صلاحیت‌های ضمنی سازمان‌های بین‌المللی برای انعقاد معاهده ۱۴۹
- ج) انتقال تعهد از دولت‌های عضو به سازمان‌های بین‌المللی ۱۵۰

فهرست مطالب □ ۹

د) التزام سازمان‌های بین‌المللی به حقوق بین‌الملل عرفی، اصول کلی حقوقی و اعمال یک‌جانبه	۱۵۳
بند دوم: اعمال قابل انتساب به سازمان‌های بین‌المللی	۱۵۶
الف) ارکان و کارگزاران سازمان‌های بین‌المللی	۱۵۹
ب) ارکان یا کارگزاران ملی یا سازمان‌های بین‌المللی در اختیار سازمانی دیگر	۱۶۰
ج) اعمال کارکنان یا کارگزاران سازمان‌های بین‌المللی	۱۶۷
بند سوم: آثار مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی	۱۶۹
الف) اعاده وضع به حالت سابق	۱۷۴
ب) پرداخت غرامت	۱۷۶
بند چهارم: تفکیک مسئولیت سازمان بین‌المللی و اعضای آن	۱۷۸
الف) عدم مسئولیت دولت‌های عضو سازمان‌های بین‌المللی	۱۷۸
ب) پیش‌بینی عدم مسئولیت اعضا در برخی اسناد مؤسس سازمان‌های بین‌المللی؛ اثرگذاری بر فرضیه عدم مسئولیت مطلق کشورهای عضو سازمان‌های بین‌المللی ...	۱۸۳
ج) امکان‌سنجی مسئولیت دولت‌های عضو سازمان‌های بین‌المللی در قبال اعمال سازمان	۱۸۵
د) بررسی بخش پنجم طرح مسئولیت سازمان‌ها با عنوان مسئولیت یک کشور در ارتباط با عمل یک سازمان بین‌المللی	۱۹۰
بند پنجم: مبنا و ماهیت صلاحیت سازمان‌های بین‌المللی	۲۰۰
الف) صلاحیت‌های صریح سازمان‌های بین‌المللی	۲۰۱
ب) اصل تخصص	۲۰۲
ج) صلاحیت‌های ضمنی سازمان‌های بین‌المللی	۲۲۰
بند ششم: اعمال صلاحیت‌های سازمان‌های بین‌المللی	۲۲۲
الف) مصوبات سازمان‌های بین‌المللی	۲۲۲
ب) اعتبار حقوقی مصوبات سازمان‌های بین‌المللی	۲۲۲
گفتار سوم: شخصیت حقوقی سازمان‌های بین‌المللی در نظام حقوق بین‌الملل	۲۲۶
بند اول: مبانی شخصیت حقوقی بین‌المللی سازمان‌های بین‌المللی	۲۲۶
الف) نظریه‌های مرتبط با شخصیت حقوقی سازمان‌های بین‌المللی (دکترین)	۲۳۰
ب) رویه قضایی بین‌المللی مرتبط با شخصیت حقوقی سازمان‌های بین‌المللی	۲۴۰

۱۰ □ حقوق سازمان‌های بین‌المللی

- بند دوم: اصلاح اساسنامه سازمان‌های بین‌المللی ۲۴۴
بند سوم: حل و فصل اختلافات بین‌المللی ۲۴۶

بخش دوم - انواع سازمان‌های بین‌المللی

- فصل اول: جامعه ملل ۲۵۴
مبحث اول: پیشینه تاریخی جامعه ملل ۲۵۴
گفتار اول: دوره ایجاد جامعه ملل ۲۵۴
الف) اصول چهارده‌گانه ویلسون ۲۶۰
ب) پیمان ورسای ۲۶۱
گفتار دوم: دوران توسعه جامعه ملل ۲۶۴
گفتار سوم: دوران ثبات جامعه ملل ۲۷۴
مبحث دوم: اجتماع دولت‌ها ۲۷۷
گفتار اول: مفهوم عضویت در جامعه ملل ۲۷۷
گفتار دوم: جهان‌گرایی ۲۷۸
مبحث سوم: عضویت و خروج از جامعه ملل ۲۷۹
گفتار اول: اعضای مؤسس و پذیرش عضو ۲۷۹
گفتار دوم: خروج از جامعه ملل ۲۸۰
مبحث چهارم: ساختار و صلاحیت جامعه ملل ۲۸۴
گفتار اول: مجمع عمومی ۲۸۴
گفتار دوم: شورای اجرایی ۲۸۷
گفتار سوم: دبیرخانه ۲۸۹
گفتار چهارم: دیوان دائمی دادگستری بین‌المللی ۲۹۰
مبحث پنجم: مصوبات در بستر جامعه ملل ۲۹۴
گفتار اول: مصوبات و اعتبار آن در جامعه ملل ۲۹۴
گفتار دوم: تصویب و صلاحیت انحصاری جامعه ملل ۲۹۵
مبحث ششم: نقش جامعه ملل در آراستن نظام جامعه بین‌المللی ۲۹۷
گفتار اول: موضوع مشروعیت جنگ و خلع سلاح ۲۹۷
گفتار دوم: صلح و امنیت بین‌المللی ۳۰۰

فهرست مطالب □ ۱۱

گفتار سوم: حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات و ضمانت اجرای مقررات	۳۰۱
مبحث هفتم: تحلیلی بر علل شکست جامعه ملل	۳۰۱
گفتار اول: کاستی‌های میثاق جامعه ملل	۳۰۲
گفتار دوم: رفتار دولت‌ها	۳۰۳
فصل دوم: سازمان ملل متحد	۳۰۷
مبحث اول: پیشینه تاریخی سازمان ملل متحد مقدمه تاریخی؛ وقوع جنگ جهانی دوم	۳۰۷
گفتار اول: از اعلامیه متفقین تا کنفرانس سان‌فرانسیسکو	۳۱۵
بند اول: اعلامیه متفقین	۳۱۵
بند دوم: منشور آتلانتیک	۳۱۵
بند سوم: اعلامیه ملل متحد	۳۱۸
بند چهارم: اعلامیه تهران	۳۱۹
بند پنجم: اعلامیه‌های مسکو	۳۲۰
گفتار دوم: از کنفرانس دامبارتن اوکس تا کنفرانس سان فرانسیسکو و انعقاد منشور ملل متحد	۳۲۱
بند اول: کنفرانس دامبارتن اوکس	۳۲۱
بند دوم: کنفرانس یالتا	۳۲۲
بند سوم: کنفرانس پوتسدام	۳۲۴
بند چهارم: کنفرانس سان فرانسیسکو	۳۲۵
مبحث دوم: ساختار سازمان ملل متحد	۳۲۷
گفتار اول: مجمع عمومی	۳۲۷
بند اول: ترکیب، نحوه کار و صلاحیت‌ها مجمع عمومی	۳۲۷
الف) ترکیب مجمع عمومی	۳۲۷
ب) نحوه کار مجمع عمومی	۳۲۹
ج) صلاحیت‌های مجمع عمومی	۳۳۲
بند دوم: کمیته‌ها و ارکان فرعی مجمع عمومی	۳۳۴
الف) کمیته‌ها مجمع عمومی	۳۳۴
ب) ارکان فرعی مجمع عمومی	۳۳۵
گفتار دوم: شورای امنیت	۳۳۸

۱۲ □ حقوق سازمان‌های بین‌المللی

- بند اول: ساختار، صلاحیت و نحوه تصمیم‌گیری در شورای امنیت ۳۳۹
- الف) ساختار و ترکیب ۳۳۹
- ب) صلاحیت‌ها ۳۴۲
- ج) آیین کار و نحوه تصمیم‌گیری ۳۴۶
- بند دوم: "وتو" و مسائل حقوقی پیرامون آن ۳۵۰
- الف) فلسفه واگذاری حق وتو ۳۵۶
- ب) موافقان حق وتو ۳۵۸
- ج) مخالفان حق وتو ۳۶۱
- بند سوم: نقش شورای امنیت در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی ۳۶۳
- گفتار سوم: شورای اقتصادی و اجتماعی ۳۶۷
- بند اول: ترکیب و طرز کار شورای اقتصادی و اجتماعی ۳۶۷
- الف) ترکیب شورای اقتصادی و اجتماعی ۳۶۷
- ب) طرز کار شورای اقتصادی و اجتماعی ۳۶۸
- بند دوم: وظایف و صلاحیت‌های شورای اقتصادی و اجتماعی ۳۷۱
- بند سوم: ارکان فرعی شورای اقتصادی و اجتماعی ۳۷۴
- الف) کمیسیون‌های کاربردی ۳۷۵
- ب) کمیسیون‌های منطقه‌ای ۳۷۶
- گفتار چهارم: شورای قیومیت ۳۷۷
- بند اول: نظام قیومیت بین‌المللی ۳۷۷
- بند دوم: شورای قیومیت ۳۷۸
- گفتار پنجم: دبیرخانه و دبیرکل ۳۷۹
- بند اول: جایگاه دبیرخانه در نظام ملل متحد ۳۸۰
- الف) وضعیت بین‌المللی کارکنان دبیرخانه ۳۸۰
- ب) طبقه‌بندی قراردادهای استخدامی بر اساس مدت آن‌ها در سازمان ملل ۳۸۱
- بند دوم: دبیرکل ملل متحد؛ وظایف و اختیارات ۳۸۵
- الف) دبیرکل ملل متحد ۳۸۵
- ب) وظایف و اختیارات دبیرکل ۳۹۱
- گفتار ششم: دیوان بین‌المللی دادگستری ۳۹۲
- بند اول: ترکیب قضات دیوان بین‌المللی دادگستری ۳۹۵

فهرست مطالب □ ۱۳

۳۹۵	الف) قضاات اصلى ديوان بين‌المللى دادگستري
۳۹۷	ب) قضاات اختصاصى يا خاص
۳۹۹	بند دوم: صلاحيت‌هاى ديوان بين‌المللى دادگستري
۳۹۹	الف) صلاحيت ترافعى
۴۰۲	ب) صلاحيت مشورتى
۴۰۳	بند سوم: نحوه كار ديوان بين‌المللى دادگستري
۴۰۷	مبحث سوم: اهداف ملل متحد
۴۰۸	گفتار اول: حفظ صلح و امنيت بين‌المللى
	گفتار دوم: توسعه روابط دوستانه در بين ملل بر مبنای احترام به اصل تساوى حقوق و خودمختارى ملل
۴۱۷	گفتار سوم: توسعه و ترغيب و حمايت از حقوق بشر
۴۱۹	گفتار چهارم: همكارى‌هاى بين‌المللى
۴۲۱	مبحث چهارم: اصول ملل متحد
۴۲۱	گفتار اول: اصل برابرى تام كشورها
۴۲۳	گفتار دوم: اصل حسن نيت
۴۲۶	گفتار سوم: اصل حل و فصل مسالمت‌آمىز اختلافات
۴۲۷	گفتار چهارم: اصل عدم توسل به زور
۴۲۹	گفتار پنجم: اصل مساعدت به سازمان ملل متحد
۴۳۰	گفتار ششم: اصل تسرى منشور به دولت‌هاى ثالث
۴۳۰	گفتار هفتم: اصل صلاحيت مللى يا عدم مداخله
۴۳۱	مبحث پنجم: مؤسسات تخصصى وابسته به ملل متحد
۴۳۱	گفتار اول: سازمان بين‌المللى كار
۴۳۱	بند اول: پيشينه سازمان بين‌المللى كار
۴۳۲	بند دوم: رسالت سازمان بين‌المللى كار
۴۳۳	بند سوم: اهداف سازمان بين‌المللى كار
۴۳۴	بند چهارم: ابزارها و سازوكارهاى سازمان بين‌المللى كار
۴۳۸	بند پنجم: عملکرد سازمان بين‌المللى كار
۴۳۹	گفتار دوم: سازمان بهداشت جهانى
۴۳۹	بند اول: پيشينه تاريخى سازمان بهداشت جهانى

۱۴ □ حقوق سازمان‌های بین‌المللی

- بند دوم: ساختار سازمان بهداشت جهانی ۴۴۱
- بند سوم: برنامه کاری سازمان بهداشت جهانی ۴۴۲
- بند چهارم: فعالیت‌های سازمان بهداشت جهانی ۴۴۲
- گفتار سوم: صندوق بین‌المللی پول ۴۴۴
- بند اول: پیشینه صندوق بین‌المللی پول ۴۴۴
- بند دوم: اهداف صندوق بین‌المللی پول ۴۴۷
- بند سوم: نقدها ۴۴۸
- بند چهارم: سیستم صندوق بین‌المللی پول ۴۴۹
- بند پنجم: جایگاه صندوق بین‌المللی پول در چارچوب نظام در برتون وودز ۴۵۰
- بند ششم: عملکرد صندوق بین‌المللی پول ۴۵۴
- گفتار چهارم: سازمان کشاورزی و غذا (فائو) ۴۵۶
- بند اول: پیشینه تاریخی سازمان کشاورزی و غذا (فائو) ۴۵۶
- بند دوم: فعالیت‌های سازمان کشاورزی و غذا (فائو) ۴۵۷
- گفتار پنجم: سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) ۴۵۸
- گفتار ششم: آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ۴۶۱
- بند اول: پیشینه تاریخی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ۴۶۱
- بند دوم: اهداف و وظایف آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ۴۶۲
- بند سوم: ساختار آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ۴۶۴
- بند چهارم: فعالیت‌های آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ۴۶۶
- گفتار هفتم: سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری (ایکائو) ۴۶۷
- بند اول: ارکان ایکائو ۴۶۸
- بند دوم: فعالیت‌های ایکائو ۴۶۹
- گفتار هشتم: سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (یونیدو) ۴۷۱
- بند اول: ساختار یونیدو ۴۷۲
- بند دوم: اهداف یونیدو ۴۷۳
- گفتار نهم: سازمان جهانی هواشناسی ۴۷۴
- بند اول: تاریخچه شکل‌گیری سازمان جهانی هواشناسی ۴۷۴
- بند دوم: اهداف سازمان جهانی هواشناسی ۴۷۵
- بند سوم: وظایف سازمان جهانی هواشناسی ۴۷۸

فهرست مطالب □ ۱۵

- بند چهارم: ساختار سازمان جهانی هواشناسی ۴۸۰
- گفتار دهم: اتحادیه جهانی پست ۴۸۲
- بند اول: پیشینه اتحادیه جهانی پست ۴۸۲
- بند دوم: ساختار ۴۸۳
- گفتار یازدهم: سازمان‌های بین‌المللی ارتباطات ماهواره‌ای ۴۸۳
- بند اول: سازمان بین‌المللی ارتباطات راه دور ماهواره‌ای (ایتلست) ۴۸۳
- الف) پیشینه تاریخی و سند مؤسس ۴۸۴
- ب) اهداف و ساختار ایتلست ۴۸۸
- ج) بررسی عضویت در سازمان ایتلست (با تأکید بر ایران) و ارزیابی عملکرد آن .. ۴۹۱
- بند دوم: سازمان بین‌المللی ارتباطات فضایی (ایتراسپوتنیک) ۴۹۳
- الف) پیشینه تاریخی و اسناد تشکیل دهنده سازمان ایتراسپوتنیک ۴۹۴
- ب) اهداف و ساختار ایتراسپوتنیک ۴۹۶
- ج) بررسی عضویت در سازمان ایتراسپوتنیک و عملکرد آن ۴۹۹
- بند سوم: سازمان بین‌المللی ماهواره‌های دریایی (اینمارست) ۵۰۱
- الف) تاریخچه و سند تشکیل دهنده سازمان اینمارست ۵۰۱
- ب) اهداف و ساختار سازمان اینمارست ۵۰۵
- ج) بررسی عضویت در سازمان اینمارست و ارزیابی عملکرد آن ۵۱۰
- مبحث ششم: سازوکار تنسيق حقوق بشر در نظام ملل متحد ۵۱۰
- گفتار اول: سازوکار مبتنی بر منشور ملل متحد ۵۱۰
- بند اول: مجمع عمومی و ارکان فرعی ۵۱۱
- بند دوم: شورای اقتصادی و اجتماعی و ارکان فرعی ۵۱۳
- الف) کمیسیون حقوق بشر ۵۱۳
- ب) کمیسیون مقام زن ۵۱۷
- گفتار دوم: سازوکارهای مبتنی بر معاهدات حقوق بشری ۵۱۷
- بند اول: کمیته امحای تبعیض علیه زنان ۵۱۸
- بند دوم: کمیته ضد شکنجه ۵۱۸
- گفتار سوم: کمیساریای عالی حقوق بشر ۵۱۹
- گفتار چهارم: شورای حقوق بشر ملل متحد ۵۲۰
- مبحث هفتم: نظام ملل متحد و حق توسعه ۵۲۴

۱۶ □ حقوق سازمان‌های بین‌المللی

- گفتار اول: تاریخچه و مفهوم حق توسعه..... ۵۲۴
- گفتار دوم: شناسایی حق توسعه در حقوق بین‌الملل..... ۵۲۸
- گفتار سوم: موانع حق توسعه در نظام ملل متحد..... ۵۲۹
- فصل سوم: سازمان تجارت جهانی**..... ۵۳۲
- مبحث اول پیشینه تاریخی سازمان تجارت جهانی..... ۵۳۲
- گفتار اول: پیدایش گات..... ۵۳۵
- گفتار دوم: تشکیل سازمان تجارت جهانی..... ۵۴۰
- مبحث دوم: ارگانیزم سازمان تجارت جهانی..... ۵۴۳
- گفتار اول: ساختار سازمان تجارت جهانی..... ۵۴۳
- بند اول: کنفرانس وزیران..... ۵۴۳
- بند دوم: شورای عمومی و شوراهای تخصصی..... ۵۴۵
- بند سوم: رکن حل و فصل اختلافات..... ۵۴۶
- بند چهارم: رکن بررسی خط و مشی تجاری..... ۵۴۸
- بند پنجم: کمیته‌ها و شوراهای تخصصی..... ۵۴۹
- بند ششم: دبیرخانه..... ۵۵۰
- گفتار دوم: عضویت و خروج از سازمان تجارت جهانی..... ۵۵۰
- بند اول: الحاق به سازمان تجارت جهانی..... ۵۵۰
- بند دوم: خروج از سازمان تجارت جهانی..... ۵۵۲
- گفتار سوم: سازوکار تصمیم‌گیری در سازمان تجارت جهانی..... ۵۵۳
- مبحث سوم: اهداف و اصول سازمان تجارت جهانی..... ۵۵۴
- گفتار اول: اهداف سازمان تجارت جهانی..... ۵۵۴
- گفتار دوم: اصول سازمان تجارت جهانی..... ۵۵۶
- بند اول: اصل ملت‌های کامل‌الوداد..... ۵۵۶
- بند دوم: اصل رفتار ملی..... ۵۶۰
- بند سوم: اصل رفتار ویژه و متفاوت..... ۵۶۳
- بند چهارم: اصل شفافیت و قابل پیش‌بینی بودن تجارت..... ۵۶۸
- بند پنجم: اصل تجارت منصفانه و رقابتی..... ۵۶۹
- بند ششم: اصل آزاد سازی تجاری..... ۵۷۰

فهرست مطالب □ ۱۷

مبحث چهارم: نظارت در سازمان تجارت جهانی	۵۷۱
گفتار اول: نظارت بر اجرایی تعهدات	۵۷۱
بند اول: پیش از عضویت	۵۷۱
بند دوم: نظارت ارکان سازمان تجارت جهانی	۵۷۲
الف) کنفرانس وزیران	۵۷۲
ب) نظارت شورای عمومی	۵۷۲
ج) رکن دائمی بررسی خط و مشی های تجاری	۵۷۳
د) شوراهاى فرعى	۵۷۳
گفتار دوم: نظارت بر اجرای آراء قضایی	۵۷۴

فصل چهارم: سازمان های بین المللی منطقه ای و فرامنطقه ای ۵۷۷ |

مبحث اول: سازمان های بین المللی منطقه ای	۵۷۷
گفتار اول: شورای اروپا	۵۷۷
بند اول: پیشینه تاریخی شورای اروپا	۵۷۷
بند دوم: اهداف و ساختار شورای اروپا	۵۷۷
بند سوم: عملکرد شورای اروپا	۵۷۸
گفتار دوم: اتحادیه اروپا	۵۷۹
بند اول: پیشینه تاریخی اتحادیه اروپا	۵۷۹
بند دوم: اهداف و ساختار اتحادیه اروپا	۵۸۰
گفتار سوم: سازمان همکاری و توسعه اقتصادی	۵۸۲
بند اول: پیشینه تاریخی سازمان همکاری و توسعه اقتصادی	۵۸۲
بند دوم: اهداف و ساختار سازمان همکاری و توسعه اقتصادی	۵۸۳
گفتار چهارم: پیمان تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا)	۵۸۸
بند اول: پیشینه تاریخی پیمان تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا)	۵۸۸
بند دوم: اهداف و ساختار پیمان تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا)	۵۸۹
گفتار پنجم: انجمن ملل جنوب شرقی آسیا (آ.سه. آن)	۵۹۰
بند اول: پیشینه تاریخی انجمن ملل جنوب شرقی آسیا (آ.سه. آن)	۵۹۰
بند دوم: اهداف و ساختار انجمن ملل جنوب شرقی آسیا (آ.سه. آن)	۵۹۱
گفتار شش: سازمان همکاری اقتصادی (اگو)	۵۹۱

۱۸ □ حقوق سازمان‌های بین‌المللی

- ۵۹۱..... بند اول: پیشینه تاریخی سازمان همکاری اقتصادی (اکو)
- ۵۹۲..... بند دوم: اهداف و ساختار سازمان همکاری اقتصادی (اکو)
- ۵۹۳..... مبحث دوم: سازمان‌های بین‌المللی *فرا منطقه‌ای*
- ۵۹۳..... گفتار اول: جنبش عدم تعهد
- ۵۹۳..... بند اول: پیشینه تاریخی جنبش عدم تعهد
- ۵۹۴..... بند دوم: اهداف و ساختار جنبش عدم تعهد
- ۵۹۶..... گفتار دوم: سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)
- ۵۹۶..... بند اول: پیشینه تاریخی پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)
- ۵۹۷..... بند دوم: اهداف و ساختار پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)
- ۵۹۸..... گفتار سوم: سازمان همکاری‌های اسلامی
- ۵۹۸..... بند اول: پیشینه تاریخی سازمان همکاری‌های اسلامی
- ۶۰۰..... بند دوم: اهداف، اصول و ساختار سازمان همکاری‌های اسلامی
- ۶۰۴..... گفتار چهارم: سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک)
- ۶۰۴..... بند اول: پیشینه تاریخی سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک)
- ۶۰۵..... بند دوم: اهداف و ساختار سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک)
- ۶۰۶..... گفتار پنجم: مجمع کشورهای صادرکننده گاز
- ۶۰۶..... بند اول: پیشینه مجمع کشورهای صادرکننده گاز
- ۶۰۹..... بند دوم: ساختار مجمع کشورهای صادرکننده گاز
- بند سوم: قواعد حقوقی حاکم بر رقابت در بستر نقش GECF و لزوم
۶۰۹..... قیمت‌گذاری
- ۶۱۵..... فهرست منابع و مآخذ
- ۶۱۵..... کتاب
- ۶۱۹..... مقالات
- ۶۲۲..... پایان نامه
- ۶۲۲..... منابع انگلیسی
- ۶۳۸..... فهرست علائم اختصاری

مقدمه

در قرن نوزدهم، حقوق بین‌الملل کلاسیک تا آخرین حد مفاهیم واقعی خود بسط پیدا کرد، طی این دو قرن در مفهوم حقوق بین‌الملل، زیست بین‌المللی محدود به روابط بین‌الدول می‌گردد. شخصیت فرد از نظر حقوق بین‌الملل محو می‌شود و فرد انسان فقط به عنوان تبعه یک دولت شناخته می‌شود. دولت با تمام مظاهر حاکمیت مطلقه خود ظاهر می‌گردد و در اطراف خود خلأ ایجاد می‌کند و جامعه بین‌المللی فقط در روابط متقابل دولت‌ها وجود پیدا می‌کند، همان‌طور که حقوق فردی در قرون وسطی زائیده تمدن و احتیاجات دوره مخصوص بوده است. دوره رنسانس تمدن و احتیاجات حدود مقررات حقوق بین‌الملل را به وجود می‌آورد و جامعه بین‌المللی را جامعه مرکب از دولت‌ها می‌سازد و تنها دولت را موضوع حقوق بین‌المللی می‌شناسد. قرن بیستم با شرایط و تمدن و تکامل مخصوص به خود سبب ترقی و تکامل مفاهیم حقوق بین‌الملل گردیده است، به طوری که می‌توان گفت دوره حکومت حقوق بین‌الملل کلاسیک پایان پذیرفته و دوره‌ی تازه‌ای در حقوق بین‌الملل آغاز شده است.

همان‌طور که در یک اجتماع ملی وجود نهادهای تقنین و اجرا و قضاوت شرط بقای جامعه می‌باشد در جامعه بین‌المللی نیز وجود سازمان‌های مشابه برای تحقق هدف‌های جامعه شرط اساسی و از لوازم وجودی آن محسوب می‌شود. اساساً وجود جامعه بین‌المللی ملازمه با وجود ارگان‌های سه‌گانه دارد. در غیر این صورت جامعه بین‌المللی وجود نخواهد داشت و بجای آن تجمعی از قدرت‌های متشکل بی‌قید و شرط خواهد بود که قانون توپ و حکومت قوی‌تر حاکم بر روابط افراد آن می‌باشد. به همین دلیل است که جامعه بین‌الملل را در سه شکل خاص تجسم داده‌اند و هر شکل را متناسب و خاص دوره مخصوصی دانسته‌اند:

اول شکل دیکتاتوری جامعه بین‌المللی است. به این صورت که یک گردنکش یا یک سلطان مقتدر سایر سلاطین را منکوب و مغلوب خود کرده و سلطه خود را بر تمام ممالک مستقر سازد. نظیر این نوع جامعه در دوران باستان و امپراتوری‌های ایران و یونان و روم وجود داشته و در

۲۰ □ حقوق سازمان‌های بین‌المللی

قرون بعد شارلمانی و لوئی چهاردهم و ناپلئون و هیتلر در صدد استقرار سلطه خود به همان نحو بر جهان برآمدند.

دوم، نمونه هرج و مرج جامعه بین‌المللی است. به این صورت که وجود دولت‌های مستقل و متعدد در جامعه بین‌المللی و وجود جاه‌طلبی‌های خودسرانه زمامداران موجب رقابت مسلحانه برای توسعه حدود و منابع یا افتخارات نظامی میان آن‌ها شده و حکومت قوی‌تر یا قانون توپ دائماً در معارضه و منازعه و کشمکش با هم باشند، مسلماً نتیجه هرج و مرج در جامعه بین‌المللی مشابه نتایج هرج و مرج در جامعه ملی است. با این تفاوت که وجود هرج و مرج در روابط بین‌المللی و جامعه جهانی آثار مهم‌تر و شدیدتری دارد.

سوم، نمونه دموکراسی جامعه بین‌المللی است. با این صورت که اجتماعات مستقل و متساوی الحقوق بر پایه توافقات، مقرراتی وضع کنند و نهادهای مختلفی برای استقرار نظم و اداره امور جامعه بین‌المللی بوجود آوردند و از طریق کسب و رأی اعضای تشکیل دهنده جامعه، امور آن را بگردانند. نوع اخیر، نمونه جامعه بین‌المللی قرن بیستم است و نتیجه ترقیات معنوی و فرهنگی و مادی جامعه‌های متشکل و مستقل و متساوی الحقوق می‌باشد.

اشکال سه‌گانه جامعه بین‌المللی را بعضی از حقوق‌دانان در حکومت بین‌المللی خلاصه کرده‌اند و گفته‌اند: دیکتاتوری بین‌المللی عبارت است از تسلط یک یا چند قدرت بزرگ بر امور بین‌المللی است.

آنارشی بین‌المللی عبارت از فقدان قواعد و نظامات در روابط بین‌المللی است.

دموکراسی بین‌المللی نتیجه تساوی حاکمیت دول نیست. بلکه عبارت از تفوق سازمان‌های واقعی بین‌المللی می‌باشد که نتیجه تشکیل و ترکیب ارگان‌های این مؤسسات و اقتدارات قضایی و حقوقی اجتماع جهانی است و فقط از طریق دموکراسی بین‌المللی است که می‌توان اطمینان به امنیت بین‌المللی حاصل نمود. اشکال سه‌گانه فوق در جامعه بین‌المللی تحقق یافته است و هر شکل تعلق به دوره خاصی داشته است. نمونه حکومت قواعد بین‌المللی شکل دموکراسی بین‌المللی بر حسب ضروریات و مقتضایات به تدریج قائم مقام آنارشی بین‌المللی می‌شود کنفرانس‌های لاهه ۱۸۹۹ و ۱۹۰۱ نخستین تظاهرات این دوره محسوب می‌شود. جامعه و سازمان ملل نوعی تظاهر از شکل دموکراسی بین‌المللی است.

شناخت روشمند پویایی و ایستایی پدیدارهای چندبعدی حقوقی در گستره جهانی، مستلزم تجزیه و تحلیل چارچوب مفهومی است که بر منطق تحلیلی و بعدهای فلسفی دانش بالنده حقوق بین‌الملل و روش‌شناسی تکثرگرایی آن سایه افکننده و آن را تا سرحد مجموعه‌ای از

مقدمه □ ۲۱

قواعد (پراگماتیسم فلسفی) و یا به منزله پدیدارشناسی اراده دولت (پوزیتیویسم حقوقی) رسانده است که فائق آمدن بر این وضعیت، در گرو اتخاذ منطق تحلیلی است.^۱

گردآوری این اثر اساساً و نه منحصرأً به منظور آموزش دانشجویان دوره لیسانس و فوق لیسانس بوده است به طوری که پرداخت به مقدمات و سطوح اولیه حقوق سازمان‌های بین‌المللی، تمرکز آن بر اصول دکترین را کمرنگ نموده است. با این وصف این اثر فرزند زمان خویشتن در مسائل مرتبط با سازمان‌های بین‌المللی است.

این اثر به دو بخش تقسیم شده است. در بخش اول با عنوان کلیات به موضوعات عمومی و تخصصی حقوق سازمان‌های بین‌المللی پرداخته شده است. موضوعاتی از قبیل پیشینه تاریخی، مبانی فکری ایجاد و گسترش سازمان‌های بین‌المللی، تشکیلات، صلاحیت‌ها و حدود اختیارات. در بخش دوم با عنوان انواع سازمان‌های بین‌المللی به بررسی و شناخت مجموعه قواعد حاکم بر سازمان‌های اثرگذار در نظم حقوقی بین‌المللی معاصر پرداخته شده است. جامعه ملل، ملل متحد و نهادهای تخصصی وابسته به آن، سازمان تجارت جهانی و سازمان‌های بین‌المللی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای همچون شورای اروپا، اتحادیه اروپا، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ناتو، اوپک و...

آنچه پر واضح است اینکه گردآوری و مطالب حاضر دارای کاستی‌ها و نقاط ضعف فراوانی است، بنابراین بی‌صبرانه پذیرای انتقادات و نظرهای ارشادی اندیشمندان حوزه حقوق و علوم سیاسی می‌باشیم. امید که محروم از نقطه نظرات ایشان نمانیم.

۱. هوشمند، محمدمهدی، موانع شکل‌گیری رژیم حقوقی جامع در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی در چارچوب سازمان تجارت جهانی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، به راهنمایی دکتر محمد امامی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز، آبان ۱۳۹۴.